

PROGRAMACIÓ DIDÀCTICA I D'AULA

DEPARTAMENT D'ECONOMIA
INICIACIÓ A LA
ACTIVITAT EMPRENEDORA I
EMPRESARIAL 4+ ESO

Curs 2017-2018

INICIACIÓ A L'ACTIVITAT EMPRENEDORA I EMPRESARIAL

INTRODUCCIÓ

Fomentar l'esperit emprenedor i la iniciativa emprenedora entre la gent més jove va ser l'element clau en el Pacte Europeu per la Joventut, adoptat pel Consell Europeu en 2005. Es configura com un factor clau per al creixement, l'ocupació i la realització personal.

L'esperit emprenedor, segons la definició de la Comissió Europea, és l'habilitat d'un individu per a convertir idees en actes. Inclou la creativitat, la innovació i l'assumpció de riscos, però també la capacitat per a planificar i gestionar projectes per a aconseguir un fi. És a dir, que es tracta d'un concepte que traspasa el merament econòmic i que inclou un conjunt de competències, coneixements, actituds, qualitats, destreses i valors que mobilitzen les persones perquè contribuïsquen a la societat i asseguruen el benestar de la comunitat.

Així l'activitat emprenedora està directament relacionada amb la competència sentit d'iniciativa emprenedora i esperit emprenedor que, l'Orde ECD/65/2015, torna a definir-la com la capacitat de transformar les idees en actes.

Per mitjà d'esta matèria l'alumnat millora la seua capacitat per a desenrotllar l'esperit emprenedor i la iniciativa empresarial treballant competències com la creativitat, la innovació, la iniciativa, el treball en equip; al mateix temps que s'endinsa en el coneixement de la dinàmica empresarial per mitjà del desenrotllament d'un projecte d'empresa.

El currículum està plantejat basant-se en el fet que esta matèria té tractament transversal en l'Educació Primària. Per això es desenrotllen estructures d'aprenentatge un poc més complexes que suposen la busca, selecció i organització d'informació, anàlisi i presa de decisions, etc.

Es recomana com a model metodològic l'ús de metodologies actives i participatives com l'aprenentatge basat en projectes (ABP), l'aprenentatge cooperatiu, de manera que es potencie la motivació de l'alumnat fent-lo partícip del seu aprenentatge. Així mateix, s'exigix en l'alumnat la seua implicació, de manera que el professor es convertisca en un guia de l'aprenentatge que siga capaç d'explicar conceptes, resoldre dubtes, mostrar-li recursos, etc. buscant sempre fomentar l'autonomia de l'alumnat perquè siga capaç de defensar's eficaçment en el seu entorn.

Els continguts de la matèria d'Iniciació a l'Activitat Emprenedora i Empresarial estan connectats amb els desenrotllats en altres àrees, el que aporta coherència al currículum i ajuda a desenrotllar l'aprenentatge competencial. Estos han sigut agrupats en tres blocs que permeten identificar els principals àmbits que componen l'àrea: autonomia personal, iniciativa emprenedora i innovació; projecte d'empresa i pla econòmic i financer. El primer d'estos desplega el concepte d'autonomia personal enfocat cap a la iniciativa emprenedora i la innovació, dedicant una atenció especial a la carrera professional. El segon dels blocs introduïx l'eina del pla d'empresa com a instrument catalitzador d'una idea de negoci. Finalment, en el bloc tercer l'alumne aprofundirà en un aspecte fonamental del pla d'empresa com l'és el pla economicofinancer, aprofitant així de forma significativa els continguts i aprenentatges anteriors de l'àmbit econòmic de les diferents etapes educatives.

Els criteris d'avaluació estan redactats com resultats d'aprenentatge i inclouen processos de diferent complexitat, continguts de diferent tipus i contextos de realització adequats a la naturalesa de l'execució dels aprenentatges que evidencien, amb l'objecte de possibilitar-ne l'observació i avaluació en contextos reals. S'han seqüenciat els continguts i els criteris d'avaluació de manera que el procés d'avaluació permeta l'ús de diversos procediments i instruments d'avaluació. Es fa imprescindible la realització d'un projecte d'empresa com resultat principal a avaluar, i es pot fer ús per a això de rúbriques o altres instruments d'avaluació.

Els continguts i els criteris d'avaluació s'han programat per a facilitar la identificació i avaluació dels aprenentatges bàsics del nivell educatiu, i es facilita així l'atenció a la diversitat des de les programacions d'aula i la continuïtat dels aprenentatges.

Esta matèria inclou aspectes teòrics i pràctics que pretenen preparar els jòvens per a exercir una ciutadania participativa i responsable, així com promoure l'exercici professional per la via de l'emprenedoria. D'esta manera, entre els continguts que es desenrotllen s'incidix en l'autoconeixement i la presa de decisions vocacional, el coneixement del concepte d'emprenedor i les seues característiques i funcions principals, a més dels passos que cal seguir per a crear un negoci propi o contribuir a la innovació dins d'una organització.

Les distintes competències clau es desenrotllen de forma simultània i permeten que els distints aprenentatges es vagen interioritzant per a saber respondre en els múltiples contextos en què es desenrotllen. L'àrea contribuïx principalment a la competència sentit d'iniciativa emprenedora i empresarial a través de tots els seus continguts, tractant que l'alumne conega i valore de forma crítica les seues capacitats i les seues limitacions; desenrotlle, planifique i avalue projectes, prenga decisions, tot això per mitjà del treball cooperatiu. Però també és molt important la competència social i cívica atesa la gran interacció d'esta matèria amb el món físic. Així mateix, s'afavorix el desenrotllament de la competència digital de manera transversal per mitjà del recurs continu a l'ús d'instruments informàtics i a la busca d'informació en Internet.

La competència en comunicació lingüística està present en tots els blocs. Es busca que l'alumnat faça ús del llenguatge científic tècnic propi d'esta matèria, utilitzant tant el llenguatge oral com l'escrit.

La competència per a aprendre a aprendre es desenrotlla en tots els blocs, a l'haver de realitzar tasques on l'alumnat aprén a buscar i seleccionar informació, a resoldre problemes i a planificar projectes.

Finalitat de l'assignatura

El Pla d'Acció sobre Emprenedoria 2020 de la UE argumenta que els joves que es beneficien de l'aprenentatge de l'emprenedoria desenvolupen coneixements empresarials juntament amb aptituds i actituds essencials com ara la creativitat, la iniciativa, la tenacitat, el treball en equip, el coneixement del risc i el sentit de la responsabilitat. L'esperit emprenedor és un conjunt d'actituds, competències i habilitats que permeten a les persones convertir els seus somnis en projectes concrets o *empreses* i dur-los a terme. L'educació emprenedora no s'ha de confondre amb estudis d'empresa i economia, ja que el seu objectiu principal és promoure la creativitat, la innovació i l'autoocupació: "Emprendre és una mica més que posar en marxa una empresa".

L'educació emprenedora és una oportunitat per promoure una mentalitat i uns valors que seran eines al llarg de tota la vida tant en el camp personal com el professional.

Fins a la publicació del Reial decret 1105/2014, Espanya se situava entre els països de la UE que promouien l'educació emprenedora i l'educació financera com a part d'estratègies generals, no específiques, d'educació per a l'emprenedoria o per a la competència financera. Com a conseqüència d'aquesta situació, les experiències de què disposam fins ara han estat majoritàriament promogudes des de l'àmbit de l'educació no formal i no des de l'educació formal, tant en l'àmbit privat per part de múltiples entitats financeres, com en l'àmbit públic (com és el impuls que la CNMV i el Banc d'Espanya duen a terme amb el seu pla Finanzas para todos). A partir d'ara el sistema educatiu disposa d'una matèria específica dins el primer cicle de l'educació secundària obligatòria i al quart curs de l'educació secundària obligatòria adreçat als ensenyament aplicats per fomentar l'educació per a la iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial, amb la qual el professor de les especialitats d'economia, formació i orientació laboral, i organització i gestió comercial passa a ser el responsable de dissenyar activitats d'aprenentatge d'educació emprenedora i financera d'acord amb els objectius, els continguts, els estàndards d'aprenentatge avaluable, els criteris d'avaluació i la metodologia didàctica que fixa el currículum,

els quals s'enfocaran al fet que l'alumne pugui avançar cap als resultats d'aprenentatge de més d'una competència de l'etapa alhora.

Una d'aquestes competències que defineix el currículum bàsic de l'educació secundària obligatòria és la del sentit d'iniciativa i esperit emprenedor, amb la qual cosa aquesta matèria té un caràcter eminentment transversal, i encara pren més sentit que sigui l'educació formal la que ho promoció, ja que aquesta competència s'ha de tenir en compte en totes les matèries de l'etapa.

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial ha de tenir un enfocament metodològic inclusiu i no ha de desviar-se cap a una educació exclusivament empresarial: "L'educació emprenedora ha de considerar-se tant un contingut com un mètode d'aprenentatge" (Remes 2003). S'hauria de posar èmfasi en aquelles pedagogies que permeten als estudiants experimentar de primera mà conceptes com aprenentatge cooperatiu; aprenentatge basat en problemes reals; feina en grups, en equip i en parelles; feina per projectes; aprenentatge pràctic real, o diaris d'aprenentatge, així com mini empreses i visites d'experts, sortides d'estudi...

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial, a més, promou actituds bàsiques per a l'emprenedoria com ara el compromís, la determinació, la creativitat i la planificació, que redueixen el risc d'exclusió. Això és així perquè els projectes d'aquesta matèria són una bona eina per millorar les competències socials i emocionals que animen els joves a lluitar amb la incertesa i a respondre positivament al canvi, els impulsen a crear i dur a terme noves idees i en fomenten la responsabilitat a l'hora de dur a terme els seus projectes. Ajuda els joves a desenvolupar la seva iniciativa i a tractar de dur-la a la pràctica, n'augmenta el nivell d'aspiració, el rendiment escolar i desenvolupa capacitats molt valuoses per a l'educació i l'ocupació (Entrance Project, 2001).

Estructura del currículum

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial s'estructura entorn de tres grans blocs mitjançant uns continguts, uns criteris d'avaluació i uns estàndards d'aprenentatge avaluable, els quals, a partir dels objectius definits, entesos com a referents relatius als objectius que l'estudiant ha d'assolir en finalitzar cada etapa,

han de ser la base per al disseny curricular de programacions coherents amb la metodologia de la matèria i amb la proposta que cada centre estableix per al nivell de l'etapa d'aquesta matèria.

Bloc 1. Autonomia personal, lideratge i innovació

Aquest primer gran bloc de continguts té un caràcter introductori i ha d'abordar tots aquells continguts imprescindibles perquè l'alumne aprengui a fomentar tant la seva autonomia personal com la seva capacitat per dissenyar un projecte de carrera professional pròpia i a relacionar el seu entorn amb les qualitats i aspiracions personals.

Bloc 2. Projecte empresarial

En aquest segon bloc de continguts, la coherència entre la metodologia i el desenvolupament dels continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable pren una importància especial per evitar que aquesta matèria sigui només una introducció a l'economia o a l'economia de l'empresa. El projecte empresarial com a contingut clau només és l'excusa per fomentar en els alumnes una actitud favorable per a l'aprenentatge de l'emprenedoria.

Bloc 3. Finances

El tercer i darrer bloc de continguts és una introducció molt bàsica a l'economia de l'empresa que posa l'èmfasi en les diferents formes jurídiques i en la planificació financera de les empreses, tant amb l'estudi de les diferents fonts de finançament com amb l'aplicació pràctica mitjançant un estudi de viabilitat d'una empresa.

Orientacions metodològiques

Mètodes i propostes didàctiques

Metodològicament, la iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial ha d'abordar almenys dos d'aquests objectius (Diego, 2009):

- a) Desenvolupar actituds i habilitats que formen la mentalitat emprenedora.
- b) Sensibilitzar els estudiants perquè tinguin en compte l'autoocupació i la creació dels propis projectes com una forma més d'ampliar les seves carreres professionals.

- c) Donar oportunitats per treballar en projectes i activitats concretes gestionades pels mateixos alumnes.
- d) Proporcionar als alumnes coneixements i habilitats específics per crear i gestionar amb èxit els seus projectes.

Aquests objectius metodològics es poden assolir a través de tres tipus de propostes didàctiques diferents, concretament, les que aborden els tres tipus d'educació emprenedora que proposa Gibb (2006):

1. Aprendre a crear una empresa (*learning for entrepreneurship*).
2. Entendre que és l'esperit empresarial (*learning about entrepreneurship*).
3. Actuar de forma emprenedora (*learning through entrepreneurship*).

Com que és una matèria d'implantació internacional recent, tant l'educació emprenedora i empresarial com l'educació financera suposen un procés formatiu també per al professor, ja que requereixen de l'adopció, l'assimilació i el bon ús de noves metodologies per no caure en l'error de convertir la matèria en una educació purament teòrica. Seguint Gibb, el professor ha d'implementar la metodologia que possibiliti als alumnes experimentar de primera mà el concepte, la qual cosa s'aconsegueix mitjançant l'aprenentatge basat en problemes, l'aprenentatge cooperatiu, l'aprenentatge a partir de situacions de la vida real, la cessió a l'alumne el control del seu propi aprenentatge, la maximització de l'aprenentatge social, del treball en xarxa, de la feina en equip, la proporció d'oportunitats per assumir riscos de manera calculada, la implicació dels estudiants en tasques de responsabilitat creixents... en les quals les tecnologies de la informació i de l'aprenentatge juguin sempre un paper preponderant.

A partir d'aquestes propostes metodològiques per fer una veritable iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial la UE, en el seu Entrepreneurship Education miniCoP, defineix com a nivell òptim de qualsevol proposta didàctica aquella que possibilita l'aprenentatge actiu, tant individual com en grup, el qual reforça i es reforça mitjançant la vinculació amb altres matèries i d'acord amb les competències definides en el currículum.

Finalment, cal recordar que, des dels seus orígens, "la finalitat d'un programa d'educació emprenedora és provocar un canvi actitudinal positiu en els alumnes.

Aquest canvi es donarà si els estudiants perceben un canvi paral·lel en el professor. El domini de la matèria és important, però els trets personals i el comportament del professor ho són molt més" (Avinum, 1996).

Recursos didàctics

El paper dels recursos didàctics per a la iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial juga un paper fonamental segons les característiques de la seva metodologia. La metodologia activa i les propostes didàctiques basades en l'experiència i en entorns reals que la fan possible necessita recursos didàctics que superin definitivament les propostes tradicionals i possibilitin que el professor pugui fer un disseny didàctic a partir d'una anàlisi dels elements curriculars que ha de tenir en compte a l'hora de dissenyar les seves propostes.

No podem parlar de recursos didàctics per a aquesta matèria si aquests no són els que resulten d'una anàlisi detallada de l'atenció a la diversitat existent a l'aula a partir de les mesures d'organització pedagògiques i els documents que s'estableixen als centres perquè els seus alumnes puguin aconseguir aprenentatges significatius basats en les competències que defineix el currículum.

Així, els recursos didàctics són l'adequació de la infinitat de recursos d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial de que disposam i a la diversitat d'alumnes a qui es dirigeixen les nostres propostes didàctiques. Un tractament competencial correcte dins les propostes didàctiques que duim a terme ha de comptar, indubtablement, amb uns recursos didàctics dissenyats a aquest efecte.

Distribució espai-temps

La metodologia que fa possible autèntiques propostes d'iniciativa emprenedora i empresarial és la que trenca definitivament amb les limitacions de l'espai-temps de l'aula.

Avui dia som espectadors de com grans tecnoestructures financeres i del món empresarial no tan sols actuen en entorns cada vegada més globals, tecnològics i deslocalitzats, sinó que a més dissenyen l'entorn en el qual actuem. Si la metodologia per a aquesta matèria ha de ser activa i ha de partir de l'entorn més

real possible, tant les activitats d'ensenyament-aprenentatge com les d'avaluació, així com els recursos didàctics dissenyats, han de *convivre* en múltiples entorns.

És per aquesta raó que la gran quantitat de recursos existents per a l'activitat emprenedora i l'educació financera els han de considerar, tant el professor com l'alumne, com uns *bancs de coneixements* als quals tots dos s'aproximen en funció dels objectius d'ensenyament-aprenentatge que volen aconseguir. I no hi ha el menor dubte que aquests *bancs* utilitzen majoritàriament entorns tecnològics multimèdia, virtuals, telemàtics... als quals tots tenim accés tothora i en qualsevol lloc si disposam de les eines d'accés oportunes.

Això s'ha de tenir present a l'hora de dissenyar les nostres activitats, especialment quan els problemes per accedir-hi de l'alumne o del professor puguin dificultar una correcta atenció a la diversitat o el disseny de programacions coherents metodològicament.

Un error en què és comú incórrer a l'hora de distribuir l'espai i el temps quan tenim en compte aquests entorns d'ensenyament-aprenentatge, és tractar d'incorporar a la sessió d'aula les activitats que no la necessiten. Per evitar-ho és fonamental el paper del professor per optimitzar les potencialitats dels diferents entorns que s'usen.

D'aquesta manera, l'aula es converteix en l'espai i moment òptims per a totes les activitats imprescindibles que només es poden donar en aquest espai.

Tractament disciplinari

Pel que fa al disseny curricular, les programacions d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial s'han d'orientar, específicament, al desenvolupament i afermament de l'esperit emprenedor, a l'adquisició de competències per crear i desenvolupar els diversos models d'empreses i al foment de la igualtat d'oportunitats i del respecte a l'emprenedor i a l'empresari, així com a l'ètica empresarial.

De manera general, també, les programacions han de tenir per objecte el disseny d'unes activitats d'ensenyament-aprenentatge que, organitzades per assolir la

competència que és específica de la matèria, hi han d'estar també en la transversalitat de la resta de competències que el currículum exigeix tenir en compte.

Per fer-ho possible, el professor especialista responsable de la concreció curricular d'aquesta matèria ha de tenir present tant els documents pedagògics de concreció superiors com els òrgans de coordinació pedagògica necessaris perquè la seva proposta sigui coherent amb la resta de propostes que es donen dins el nivell en el qual impartirà la matèria.

El tractament disciplinari d'aquesta matèria ha d'implicar el professor responsable de la proposta en la consecució dels principis generals de l'etapa a partir de l'atenció a la diversitat de tots els alumnes perquè aconseguixin els objectius de l'educació secundària obligatòria i adquireixin les competències corresponents.

Avaluació

A l'efecte del currículum, els referents per comprovar el grau d'adquisició de les competències i l'assoliment dels objectius de l'etapa són els criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable de la matèria, concretats en les programacions d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial. A més, l'avaluació ha de ser *formativa*, tant del procés d'aprenentatge de l'alumne com del procés d'ensenyament del professor; ha de ser *contínua*, al llarg de tota la programació per poder introduir les mesures correctores necessàries en qualsevol moment; i ha de ser *integradora*, ja que les programacions que es dissenyin han de partir de l'atenció a la diversitat que requereixen tots els alumnes.

Per fer-ho, l'establiment d'indicadors d'assoliment en les programacions és un recurs per a l'avaluació molt útil tant per al professor com per a l'alumne. Per fer-ho, el professor ha de dissenyar activitats d'avaluació útils, les quals poden estar integrades o no dins altres activitats d'ensenyament-aprenentatge però que, com a tals, han de constar en les programacions als efectes de guia didàctica, perquè l'alumne sàpiga quines són les cotes d'aprenentatge que se n'esperen, i d'avaluació de la pròpia programació.

Només així la tipologia d'activitats d'avaluació concorda amb la pròpia metodologia prevista i pren sentit com una part essencial d'aquest grau de concreció curricular.

A tall de guia, l'informe Entrepreneurship Education at School in Europe (2012) defineix les directrius següents per al professor a l'hora d'avaluar l'aprenentatge de l'alumne:

- Categoria 1. Coneixement i confiança en si mateix com a actituds més importants de la iniciativa empresarial.
- Categoria 2. Confiança progressiva en la presa d'iniciativa i riscos, i estimació pel pensament científic, crític i creatiu.
- Categoria 3. Coneixement de les múltiples oportunitats de carrera professional.
- Categoria 4. Alfabetització emprenedora i financera.
- Categoria 5. Coneixement de l'entorn en el qual s'aplica la iniciativa emprenedora i empresarial.
- Categoria 6. Habilitat de comunicació, planificació i feina en equip com a competències transversals essencials per relacionar-nos eficaçment amb el nostre entorn econòmic.
- Categoria 7. Disseny i implementació de petits projectes amb el rigor que necessiten.

Com es pot apreciar, aquestes directrius poden perseguir-se com a fites generals per adquirir les competències i assolir els objectius d'etapa, cosa que justifica la importància de la transversalitat de les programacions de la matèria.

El paper dels docents

Actualment, no hi ha pràcticament cap saber que no estigui a l'abast de ningú de manera gratuïta a tota hora. Contràriament al que es podria pensar, tanmateix, això no ha de ser interpretat com un perjudici contra el professor sinó com una redefinició del seu paper. Un professor que no es mogui en entorns d'ensenyament-aprenentatge en els quals ni l'espai ni el temps no són determinants per a l'èxit de les seves propostes, necessita noves competències per desfer-se'n en aquests nous entorns.

És en aquest context en què el paper del professor es redefineix com el d'un *conseller educatiu*. Així, per exemple, els nous papers del professor són:

- Consultors d'informació: és a dir, investigadors dels materials i els recursos apropiats i experts en l'ús de les eines tecnològiques per dur a terme la seva tasca.
- Col·laboradors en grup: és a dir, organitzadors d'aquelles dinàmiques que fan possible la feina col·laborativa.
- Dinamitzadors en xarxa: és a dir, gestors del potencial dels espais virtuals de comunicació i dels entorns òptims per dur a terme les millors activitats tant individuals com en grup.
- Facilitadors d'aprenentatge: és a dir, impulsors d'aules virtuals que se centrin més en l'aprenentatge que en l'ensenyament entès en el sentit clàssic.
- Desenvolupadors de cursos i de materials: és a dir, afavoridors del canvi en el tractament clàssic dels continguts curriculars per a un altre a partir dels avenços tecnològics que emmarca el procés educatiu.
- Supervisors acadèmics: és a dir, avaluadors de les necessitats acadèmiques dels alumnes per seleccionar els millors programes en funció de les seves necessitats acadèmiques i professionals.

Participació de les famílies

Quant al currículum, les famílies han de participar i fer de suport a l'evolució del procés educatiu dels seus fills o tutelats, així com conèixer les decisions relatives a l'avaluació i promoció, així com col·laborar en les mesures de suport o reforç que adoptin els centres per facilitar-ne el progrés educatiu.

D'acord amb les característiques de la metodologia de la matèria, les programacions d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial s'han de dissenyar de tal manera que les famílies siguin una font primordial per implementar les activitats necessàries per assolir les competències de l'etapa.

La família és la primera instància en la qual l'alumne aprèn les competències relatives a l'educació emprenedora i, molt especialment, les d'educació financera, ja que la *família* com a agent econòmic, sol proveir d'una petita *renda* als alumnes per al consum d'aquells béns i serveis per *satisfer* les seves necessitats.

És a l'entorn familiar on trobam el punt de partida de moltes de les nostres propostes en aquesta matèria, ja que ens pot aportar informació útil respecte de quins són els coneixements previs relatius a les qüestions que cal abordar i com ens pot ajudar en el desenvolupament d'aquelles activitats que hauran de ser contextualitzades en l'entorn familiar.

Conceptes com *estalvi* cobren un especial sentit quan s'aprenen des de la família.

Aquesta assignatura juga un paper molt important per aconseguir-ho ja que fomenta activitats en ensenyament-aprenentatge que fomenten la reflexió en l'àmbit familiar de moltes decisions econòmiques que impliquen els alumnes i en les quals l'aplicació dels aprenentatges que es vagin assolint suposi una millora de les seves competències emprenedores i financeres.

Contribució de l'assignatura al desenvolupament de les competències

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial dins l'educació secundària obligatòria suposa, per primera vegada, la incorporació d'un conjunt de continguts prou amplis i específics de la ciència econòmica dins l'etapa secundària obligatòria del sistema educatiu per assolir les competències que defineix el currículum. Per fer-ho, hem de valorar les possibilitats d'aquesta ciència en la consecució d'aquestes que li reconeix el currículum.

Epistemològicament, el caràcter excessivament *positiu* que sempre ha demostrat tenir la ciència econòmica per desenvolupar les seves teories suposa un repte per als professors encarregats del desenvolupament curricular d'aquesta matèria per dotar de coherència metodològica les seves propostes curriculars i, molt especialment, perquè aquestes s'enfoquin cap al desenvolupament de les competències que defineix el currículum.

Comunicació lingüística

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial empra un vocabulari que es contextualitza primordialment dins l'entorn econòmic. És així que els alumnes aprenen a usar el llenguatge que regeixen les activitats econòmiques tant oralment com per escrit; per exemple, en la comunicació i la negociació amb els

clients i proveïdors, però també en la feina en equip per relacionar-se amb els companys o en la redacció i l'exposició dels treballs d'aula.

Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial implica la capacitat d'aplicar el raonament matemàtic per descriure, interpretar i valorar diferents fenòmens en el seu context. Es contribueix a l'adquisició d'aquesta competència mitjançant la realització d'un petit estudi de viabilitat financera o l'estudi del funcionament bàsic d'alguns impostos.

Competència digital

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial fa servir de manera general en les seves propostes els mateixos entorns digitals i telemàtics que utilitza l'entorn econòmic que vol estudiar. És així que els alumnes aprenen a dominar-los i augmenten la seva competència tecnològica a l'hora de participar de l'entorn com a subjectes econòmics. En concret, es potencia la investigació amb mitjans telemàtics de diferents àrees d'activitat professional i les passes necessàries per posar en marxa una empresa, així com amb l'ús de programes de gestió de clients i proveïdors.

Aprendre a aprendre

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial fomenta activitats d'ensenyament-aprenentatge el més reals possibles; per la qual cosa els alumnes aprenen a indagar i a ser curiosos quan s'han d'enfrontar a continguts que necessiten ser abordats des de múltiples perspectives d'aprenentatge, no tan sols teòricament com, per exemple, en la planificació de projectes personals i professionals o en el projecte d'empresa.

Competències socials i cíviques

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial fomenta la dimensió de la figura de l'emprenedor i l'empresari i incideix en la responsabilitat social de l'empresa. Els coneixements relacionats amb els drets, les obligacions, els sistemes

de protecció dels treballadors i els valors relacionats amb la importància del sistema impositiu també contribueixen a l'adquisició d'aquesta competència.

Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial fomenta l'esperit emprenedor en el sentit més ampli del terme, el qual, allunyat d'una concepció restrictiva i excessivament empresarial, possibilita que els alumnes aprenguin a ser autodisciplinats, innovadors, creatius i que aprenguin a assumir i gestionar riscos perquè els seus projectes puguin ser valorats positivament pel seu entorn.

Consciència i expressions culturals

La matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial fomenta les activitats d'ensenyament-aprenentatge que es contextualitzen dins l'entorn pròxim dels alumnes. És així com aprenen a respectar i fomentar totes les manifestacions de la cultura pròpia de les Illes Balears.

Objectius específics

Els objectius de la matèria d'iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial són els següents:

1. Relacionar-se amb l'entorn econòmic com a subjecte i no com a objecte d'aquest entorn mitjançant l'assimilació progressiva del coneixement que vagi aprenent sobre el seu funcionament, així com incorporar el que aprengui a les seves relacions amb altres agents econòmics com a font de desenvolupament, tant de la seva autonomia personal com de la seva capacitat per liderar projectes que puguin ser percebuts com a valuosos pels altres.
2. Fomentar l'aplicació del pensament creatiu a l'hora de fer qualsevol proposta que s'hagi de valorar en el seu entorn econòmic i valorar-ne positivament la innovació, l'originalitat i la consistència.
3. Desenvolupar l'esperit emprenedor que tots tenim com a subjectes de l'entorn econòmic en el qual actuem mitjançant el descobriment de les nostres fortaleses i debilitats per, progressivament, augmentar la nostra competència emprenedora.

4. Impulsar petits projectes susceptibles de poder implementar-se en el seu entorn econòmic (com un projecte d'inserció laboral i un projecte de viabilitat econòmica d'una empresa) en els quals la creativitat i el rigor científic d'aquests projectes han de jugar un paper primordial al llarg de tot el procés de realització.
5. Identificar les diverses fonts de finançament internes i externes (com accionistes, inversos, micromecenatge o *crowdfunding*, ajudes, bancs, subvencions...), així com valorar la més adequada per a cada tipus i moment del cicle de vida de l'empresa.
6. Conèixer el funcionament bàsic dels intermediaris financers quan hem d'acudir a la cerca de finançament per a l'empresa, a través de l'estudi de casos pràctics senzills, reals i susceptibles de ser demandats.

Continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable

BLOC 1. AUTONOMIA PERSONAL, LIDERATGE I INNOVACIÓ
Continguts
<p>Autonomia i autoconeixement. Iniciativa emprenedora i empresari en la societat. Interessos, aptituds i motivacions personals per a la carrera professional. Itineraris formatius i carreres professionals. Procés de recerca de feina en empreses del sector. Autoocupació. Procés de presa de decisions sobre l'itinerari personal. Drets i deures del treballador. El dret del treball. Drets i deures derivats de la relació laboral. Contracte de treball i negociació col·lectiva. Seguretat Social. Sistema de protecció. Ocupació i desocupació. Protecció del treballador i beneficis socials. Riscs laborals. Normes. Planificació de la protecció en l'empresa.</p>
Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable
<p>1. Descriure les qualitats personals i destreses associades a la iniciativa emprenedora i analitzar els requeriments dels diferents llocs de treball i activitats empresarials.</p> <p>1.1. <i>Identifica les qualitats personals, actituds, aspiracions i formació pròpies de les persones amb iniciativa emprenedora, descriu l'activitat dels empresaris i el seu rol en la generació de treball i benestar social.</i></p> <p>1.2. <i>Investiga amb mitjans telemàtics les diferents àrees d'activitat professional de l'entorn, els tipus d'empresa que les desenvolupen i els diferents llocs de treball a cadascuna i raona els requeriments per a l'acompliment professional a cadascun.</i></p> <p>2. Prendre decisions sobre l'itinerari vital propi, comprendre les possibilitats</p>

d'ocupació, autoocupació i carrera professional en relació amb les habilitats personals i les alternatives de formació i aprenentatge al llarg de la vida.

2.1. Dissenya un projecte de carrera professional pròpia, relaciona les possibilitats de l'entorn amb les qualitats i aspiracions personals i valora l'opció de l'autoocupació i la necessitat de formació al llarg de la vida.

3. Actuar com a futur treballador responsable, conèixer els seus drets i deures com a tal, valorar l'acció de l'Estat i de la Seguretat Social en la protecció de la persona ocupada i comprendre la necessitat de protecció dels riscos laborals.

3.1. Identifica les normes i institucions que intervenen en les relacions entre treballadors i empresaris i les relaciona amb el funcionament del mercat de treball.

3.2. Distingeix els drets i les obligacions que es deriven de les relacions laborals i els comprova en contractes de treball i documents de negociació col·lectiva.

3.3. Descriu les bases del sistema de la Seguretat Social i les obligacions de treballadors i empresaris dins aquest, en valora l'acció protectora davant les diferents contingències cobertes i descriu les prestacions mitjançant cerques als webs institucionals.

3.4. Identifica les situacions de risc laboral més habituals als sectors d'activitat econòmica més rellevants en l'entorn, indica els mètodes de prevenció legalment establerts i les tècniques de primers auxilis aplicables en cas d'accident o dany.

BLOC 2. PROJECTE EMPRESARIAL

Continguts

Idea de projecte d'empresa. Avaluació de la idea. Entorn, rol social de l'empresa. Elements i estructura empresarial.

Pla d'empresa.

Informació a l'empresa. Informació comptable. Informació de recursos humans.

Documents comercials de cobrament i pagament. Arxiu.

Activitats a l'empresa. Funció de producció. Funció comercial i de màrqueting.

Ajuts i suport a la creació d'empreses.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Crear un projecte d'empresa a l'aula, descriure'n les característiques internes i la relació amb l'entorn així com la funció social, identificar els elements que en constitueixen la xarxa logística com ara proveïdors, clients, sistemes de producció i comercialització i xarxes d'emmagatzematge entre altres.

1.1. Determina l'oportunitat d'un projecte d'empresa, n'identifica les característiques i pren part en l'activitat que desenvolupa.

1.2. Identifica les característiques internes i externes del projecte d'empresa, així com els elements que constitueixen la xarxa d'aquesta empresa: mercat, proveïdors, clients, sistemes de

producció i/o comercialització, emmagatzematge i d'altres.

1.3. Descriu la relació del projecte d'empresa amb el seu sector, l'estructura organitzativa i les funcions de cada departament i identifica els procediments de treball en el desenvolupament del procés productiu o comercial.

2. Identificar i organitzar la informació de les diferents àrees del projecte d'empresa i aplicar els mètodes corresponents a la tramitació documental empresarial.

2.1. Empra com a usuari bàsic l'aplicació informàtica de control i seguiment de clients, proveïdors i d'altres, aplica les tècniques bàsiques de comptabilitat, gestió financera i comercial i administració de personal per organitzar la informació del projecte d'empresa.

2.2. Transmet informació entre les diferents àrees i a clients interns i externs del projecte d'empresa, reconeix i aplica tècniques de comunicació i negociació, i aplica el tractament protocol·lari adequat a través de mitjans telemàtics i presencials.

3. Dur a terme activitats de producció i comercialització pròpies del projecte d'empresa creat i aplicar tècniques de comunicació i treball en equip.

3.1. Crea materials de difusió i publicitat dels productes i/o serveis del projecte d'empresa, inclou un pla de comunicació a Internet i a xarxes socials i aplica els principis del màrqueting.

3.2. Exerceix tasques de producció i/o comercialització en el projecte d'empresa, pren decisions, fa feina en equip, compleix els terminis i objectius i proposa millores segons un pla de control prefixat.

3.3. Recopila dades sobre els diferents suports a la creació d'empreses tant de l'entorn proper com del territorial, nacional o europeu i selecciona les possibilitats que s'ajustin al projecte d'empresa plantejat.

BLOC 3. FINANCES

Continguts

Tipus d'empresa segons la seva forma jurídica.

Elecció de la forma jurídica.

Tràmits de posada en marxa d'una empresa.

Fonts de finançament de les empreses. Externes (bancs, ajuts i subvencions i micromecenatge o *crowdfunding*) i internes (accionistes, inversors i aplicació de beneficis).

Productes financers i bancaris per a pimes. Comparació.

Planificació financera de les empreses. Estudi de viabilitat economicofinancer.

Projecció de l'activitat. Instruments d'anàlisi. Proporcions bàsiques.

Imposts que afecten les empreses. El calendari fiscal.

Críteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Descriure les diferents formes jurídiques de les empreses i relacionar amb

cadascuna les responsabilitats legals dels seus propietaris i gestors, així com amb les exigències de capital.

1.1. Distingeix les diferents formes jurídiques de les empreses i les relaciona amb les exigències de capital i responsabilitats més apropiades per a cada tipus.

1.2. Enumera les administracions públiques que tenen relació amb la posada en marxa d'empreses i recopila per via telemàtica els principals documents que es deriven de la seva posada en funcionament.

1.3. Valora les tasques de suport, registre, control i fiscalització que duen a terme les autoritats en el procés de creació d'empreses i descriu els tràmits que s'han de fer.

2. Identificar les fonts de finançament de les empreses pròpies de cada forma jurídica, incloent-hi les externes i internes, i valorar les més adequades per a cada tipus i moment en el cicle de vida de l'empresa.

2.1. Determina les inversions necessàries per posar en marxa una empresa i distingeix les principals partides relacionades en un balanç de situació.

2.2. Caracteritza de forma bàsica les possibilitats de finançament del dia a dia de les empreses i diferencia el finançament extern i intern a curt i a llarg termini, així com el cost de cadascuna i les implicacions en la marxa de l'empresa.

3. Comprendre les necessitats de la planificació financera i de negoci de les empreses i lligar-la a la previsió de la marxa de l'activitat sectorial i econòmica nacional.

3.1. Presenta un estudi de viabilitat econòmic i financer a mitjà termini del projecte d'empresa, aplica condicions reals de productes financers analitzats i previsions de vendes segons un estudi de l'entorn mitjançant una aplicació informàtica tipus full de càlcul i empra proporcions financeres bàsiques.

3.2. Analitza els productes financers més adequats entre les entitats financeres de l'entorn per a cada tipus d'empresa, valora el cost i el risc de cadascun i selecciona els més adequat per al projecte d'empresa.

3.3. Identifica les obligacions fiscals de les empreses segons l'activitat, assenyala el funcionament bàsic d'IAE, IVA, IRPF i IS, indica les principals diferències entre aquest i valora l'aportació que suposa la càrrega impositiva a la riquesa nacional.

Distribució espai-temps

Quant a l'organització de l'aula i la utilització dels recursos didàctics, des de la didàctica s'han d'iniciar noves dinàmiques d'aula que donin sentit al procés d'ensenyament-aprenentatge. Depenent del tipus d'activitat que els professors decideixin dur a terme per concretar el currículum de l'assignatura, és més adequat un tipus d'agrupament dels alumnes o un altre. Així, hi haurà algunes activitats en les quals serà més adequada la feina individual, en altres serà més adequada la feina en petits grups per afavorir la cooperació i la cohesió entre els alumnes i, finalment, hi haurà determinades activitats col·lectives en les quals serà adequada una organització que permeti als alumnes conèixer i valorar punts de vista diferents mitjançant les exposicions de la resta de companys.

Atenció a la diversitat

L'avaluació ha de ser individual i contínua. Individual, perquè s'avalua el progrés de cada un dels alumnes tenint presents les seves pròpies capacitats. Contínua, perquè s'han de valorar totes les tasques, actituds i aprenentatges de cada alumne des del principi fins al final del curs.

L'avaluació pren com a referent directe els objectius de la matèria, que es concreten en els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge propis de cada curs.

L'avaluació ha de permetre als professors contrastar els aprenentatges assolits amb les competències que es pretenen desenvolupar, gràcies a l'anàlisi del procés d'ensenyament-aprenentatge, en què intervenen les decisions metodològiques. Es pot organitzar en avaluació inicial (valoració dels coneixements previs dels alumnes a principi de curs), avaluació formativa (observació i valoració de totes les produccions, els progressos i les actituds dels alumnes al llarg de tot el període), avaluació sumatòria (valoració dels progressos dels alumnes al final del període) i avaluació integradora (disseny de les programacions didàctiques partint de l'atenció a la diversitat que requereixen els alumnes).

L'avaluació formativa ha d'implicar tant els professors com els alumnes, atès que als primers els ha de permetre valorar l'adequació de les estratègies d'ensenyament, mentre que als segons els ha de permetre identificar les dificultats del seu aprenentatge i les estratègies constructives que han d'aplicar, així com assumir la seva responsabilitat com a principals agents del seu procés de formació.

És a dir, un procés d'avaluació complet i correcte ha de servir perquè els professors

valorin si han posat a l'abast dels alumnes totes les eines necessàries per al seu procés d'aprenentatge, incloses les adequades per a l'atenció a la diversitat, però també ha de fer entendre als alumnes que, ateses aquestes condicions prèvies que els professors han d'assegurar, la darrera responsabilitat recau sobre ells mateixos, perquè així es converteixin en els autèntics protagonistes de la seva educació.

Materials i recursos didàctics

S'han de fer servir fonts i recursos didàctics variats de forma seqüenciada i progressiva per obtenir informació, per interpretar-la i per comunicar-la de manera eficaç i comprensible. Aquest ús ha de preveure el grau de dificultat, l'especificitat i els codis lingüístics propis que implica. Cal potenciar també l'observació directa i indirecta, la lectura de diferents documents i la consulta de fonts orals, i cal ensenyar-los especialment a fer feina amb les TIC i els mitjans de comunicació audiovisuals.

Els recursos didàctics que es poden fer servir per desenvolupar totes les habilitats comentades anteriorment són: llibres de text, notícies de revistes especialitzades, notícies de premsa, recursos audiovisuals, recursos digitals com jocs de simulació, exercicis pràctics per resoldre problemes, etc.

Per aquest nivell el departament no considera necessari la utilització de llibre de text. Quan es considere oportú es subministrarà material escrit/fotocopiats per a temes puntuals.

Activitats complementàries i extraescolars

Pendents de determinar, en funció del nivell de l'alumnat.

Treballs i tasques substitutòries per a l'alumnat que no assisteix a les eixides

Pendents de determinar, en funció del nivell de l'alumnat.

Pego, setembre 2017

Joan Mohedano Català

Joan Carles Vicens Bordes
Cap departament d'economia¹